

УДК 351.74

Петрус ван Дайн

почесний професор емпіричних кримінальних наук в Університеті Тілбургу (Нідерланди),
запрошений професор в Утрехтському університеті (Нідерланди),
доктор філософії (PhD), професор

Стефано Донаті

аспірант Університету Північної Аризони (Флагстафф, США)

О.О. Сердюк

заступник завідувача
науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат соціологічних наук, доцент

І.О. Святокум

науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності
Харківського національного університету внутрішніх справ

Проблеми реформування органів Національної поліції

(за матеріалами фокус-груп із поліцейськими у Харківській області)

У матеріалах конференції викладено проміжні результати дослідження, що проводиться з метою виявлення ставлення працівників Національної поліції до процесу її реформування, проблем, що перешкоджають його проведенню. Описано результати першого етапу дослідження, в межах якого були проведені фокус-групи з працівниками Національної поліції у Харківській області.

***Ключові слова:** Національна поліція, реформування, фокус-групи, довіра населення, оцінка діяльності поліції*

З метою дослідження сприйняття працівниками Національної поліції процесу реформування правоохоронної системи та виявлення проблем

імплементатії реформи у грудні 2016 р. – січні 2017 р. були проведені фокус-групи з працівниками Національної поліції України у Харківській області. В їх межах були проведені бесіди з працівниками наступних служб:

- слідче управління;
- патрульна поліція;
- апарат ГУНП;
- дільничні офіцери поліції;
- кримінальний розшук.

Проміжні результати дослідження дозволяють свідчити про наступне. Працівники поліції, в цілому, ознайомлені із завданнями реформ. Зокрема, в усіх опитаних групах було озвучено, що однією з ключових цілей є підвищення довіри населення до поліції. Разом з цим, у всіх групах було висловлене переконання, що досягнення цієї цілі можливе передусім за рахунок ефективного виконання поліцією завдань із протидії злочинам. При цьому, більшість працівників «старих» підрозділів поліції (слідчі, працівники карного розшуку, дільничні офіцери поліції) вказали, що не відчують особливих змін у повсякденній роботі, безпосередньо пов'язаних із проведенням реформ, а проблеми, які існували у їх роботі, здебільшого не були вирішені, а в окремих випадках – поглибилися. (

Більш позитивно процес реформування оцінили працівники апарату ГУНП, однак вказали на проблему відсутності системного підходу до реформування та чіткого плану його здійснення. Працівники «нових» підрозділів (патрульна поліція) вказали, що їх очікування від роботи здебільшого не справдилися. Названі опитаними працівниками поліції проблеми можна згрупувати у декілька категорій.

Організаційні проблеми працівниками передусім пов'язуються з відсутністю належної взаємодії між підрозділами Національної поліції, а також з іншими підрозділами Міністерства внутрішніх справ України та органами державної влади.

***Пряма мова:** «Не налагоджена взаємодія в нашій структурі. Ми ж розраховували, що реформування налагодить взаємодію, а в результаті розвалилося те, що було.»*

Серед найчастіше згадуваних проблем – взаємодія патрульної поліції з територіальними органами поліції; взаємодія між оперативними та слідчими підрозділами при розслідуванні злочинів; взаємодія оперативних та слідчих підрозділів з експертною службою МВС України; взаємодія з прокуратурою. При цьому, хоча частина проблем взаємодії між підрозділами до певної міри пов'язана із процесами реорганізації Національної поліції (наприклад, виведення експертної служби МВС зі складу Національної поліції; функціонування патрульної поліції в якості окремого міжрегіонального територіального органу поліції, що не підпорядкований ГУНП), низка проблем існувала й до початку проведення реформи; зокрема, труднощі у взаємодії між слідчими та оперативними підрозділами пов'язується працівниками передусім з особливостями положень Кримінального процесуального кодексу України.

Слід також звернути увагу на здебільшого взаємну негативну оцінку «новими» і «старими» підрозділами роботи одне одного. Так, «старі» підрозділи (слідчі, оперативні підрозділи, дільничні офіцери) вказують на відсутність професіоналізму у діях «нових» (патрульних) підрозділів.

***Пряма мова:** «Нащо вони тоді потрібні, такі патрульні? Матеріал зібрати нормальний не можуть, приймають всяку нісенітницю».*

У свою чергу, «нові» підрозділи закидають «старим» високий рівень корумпованості.

***Пряма мова:** «Точки незаконної торгівлі бензином, продуктами, все «кришується» райвідділами».*

Окремо слід виділити проблему виконання поліцейськими невластивих їх підрозділам функцій, на чому особливо наголошували дільничні офіцери поліції та працівники кримінального розшуку

(наприклад, залучення дільничних офіцерів поліції до виконання завдань чергової частини).

Проблеми нормативно-правового забезпечення визначалися працівниками різних підрозділів по-різному. Так, працівники апарату ГУНП звернули увагу на недостатність законодавчих та підзаконних актів, що регламентують діяльність Національної поліції, що обумовлює необхідність застосування застарілої нормативно-правової бази.

Пряма мова: «Чим ми зараз користуємось? Легітимним є лише Закон України «Про Національну поліцію». Візьмемо Дисциплінарний статут ОВС. Що, важко було прийняти новий? Поліцейські, які скоюють дисциплінарні проступки, вони прекрасно розуміють, пройде суд – і скасує стягнення».

Працівниками патрульної поліції наголошено на відсутності нормативно врегульованих алгоритмів їхніх дій при несенні служби. Працівники слідчих та оперативних підрозділів вказали на проблеми, пов'язані із застосуванням Кримінального процесуального кодексу України: особливості реєстрації злочинів, внаслідок чого виникає суттєве навантаження на слідчого; ускладнення порядку отримання доказів у провадженні; позбавлення оперативних підрозділів ініціативи у досудовому розслідуванні тощо.

Пряма мова: «Ми реєструємо все підряд, є там склад чи ні, все практично вноситься в ЄРДР. Потім слідчий просто не встигає розглядати ці провадження».

Окремо ними було наголошено на необхідності прийняття Закону України «Про кримінальні проступки» з метою виведення злочинів невеликої тяжкості у категорію кримінальних проступків та проведення їх розслідування за процедурою дізнання, що, на думку працівників, має дещо розвантажити слідчі підрозділи.

Пряма мова: «Закон «Про кримінальні проступки», про який говорили з моменту прийняття КПК, він досі не прийнятий. Орган дізнання, який займався незначними злочинами, його зараз немає, і це все лягає на плечі слідчих».

Представниками всіх підрозділів було вказано на **проблеми, пов'язані з матеріальним забезпеченням**. Так, незважаючи на те, що підвищення зарплати поліцейських було назване одним із позитивних результатів процесу реформування (особливо на цьому наголошували працівники слідчих підрозділів), інші аспекти матеріального забезпечення роботи поліцейських працівниками були визнані переважно незадовільними.

Пряма мова: «Із того, що ми відчули, лише те, що зарплата підвищилася вдвічі. На цьому все і скінчилося. Матеріального забезпечення як не було, так і немає».

До найбільш поширених проблем у цьому плані були віднесені забезпечення належними робочими приміщеннями (особливо на цьому наголошували працівники патрульної поліції та дільничні офіцери поліції), паливом, канцелярськими товарами, засобами зв'язку тощо.

Було наголошено й на проблемах **правового та соціального захисту** працівників поліції.

Пряма мова: «Ми йдемо на суди, в прокуратуру, відстоюємо виписані постанови власними силами. Нам не дають жодних підказок, хоча є юристи».

Суттєвою проблемою також була названа **система оцінки діяльності поліції**. Незважаючи на те, що в якості основного критерію оцінки Законом України «Про Національну поліцію» названий рівень довіри населення, конкретний механізм його вимірювання та застосування для оцінки роботи окремих підрозділів та працівників не вироблений, що обумовлює

продовження використання старої системи оцінювання, заснованої на планових показниках.

Пряма мова: «[Рівень довіри населення] ніяк не вимірюється. Не пішли скаржитися до керівництва – є довіра».

Поряд із проблемами, було наголошено й на низці позитивних змін. Передусім це стосувалося підвищення зарплати (працівники слідчих підрозділів) та відчуття підвищення довіри населення (патрульна поліція).

Проведення фокус-груп дозволило уточнити перелік проблем діяльності Національної поліції в контексті її реформування. Наразі здійснюється підготовка до другого етапу дослідження: формування анкети на базі висловлених у рамках фокус-груп міркувань з метою проведення більш широкого соціологічного опитування серед працівників Національної поліції.